

Opis źródła:

Miejsce Odosobnienia w Berezie Kartuskiej to oficjalna nazwa obozu internowania i pracy przymusowej utworzonego 12 lipca 1934 roku na mocy rozporządzenia z mocą ustawy wydanego 17 czerwca tegoż roku przez Prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Decyzja ta była bezpośrednim następstwem zamordowania ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego przez działacza Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów. Do końca istnienia II Rzeczypospolitej na mocy decyzji administracyjnych osadzano w nim na okres bezterminowy różne grupy przeciwników obozu sanacyjnego. Oprócz ukraińskich nacjonalistów byli to między innymi komuniści, działacze endecji i ruchu ludowego, podejrzani o przestępstwa gospodarcze, a nawet dotychczasowi zwolennicy władzy, jak na przykład osadzony za krytykę polityki zagranicznej piłsudczykowski publicysta Stanisław Cat-Mackiewicz. Zdaniem części historyków Berezka Kartuska była faktycznie obozem koncentracyjnym, wzorowanym na utworzonym w 1933 roku przez hitlerowców obozie w Dachau.

Niniejszy tekst został opublikowany na łamach gazety „Drwęca”, wydawanej w Nowym Mieście Lubawskim

Miejsce wydania:

„Drwęca”, t. 14, nr 80 (12 lipca 1934 roku)

Miejsce przechowywania:

https://kpbc.umk.pl/Content/210047/KM_01046_1934_80.pdf

Tekst źródła:

500 osób w obozie izolacyjnym w Berezie Kartuskiej?, „Drwęca”, t. 14, nr 80 (12 lipca 1934 roku)

Ogólna liczba izolowanych w Berezie nie jest dotąd dokładnie znana. Dzisiejsza „Depesza” podaje na ten temat takie przypuszczenia: „W kołach politycznych zapewniają, iż zamiarem kół rządowych jest ograniczenie ilości osób, kierowanych do obozu izolacyjnego. Nie- i którzy twierdzą, iż liczba izolowanych wahać się i będzie między 50 a 100”. Informacja ta nie wydaje się jednak ścisła. Równocześnie bowiem krakowski I. K. C. donosi, że z samego Lwowa i okolicy ma być przywiezionych do Berezy 60 osób. Z innych stron kraju również nadchodzą wiadomości o większych tran sportach do Berezy. Skąd inąd donoszą, że do obozu izolacyjnego zesłano aż dotąd 200 osób i to około 130 Ukraińców, kilkunastu Młodych Stronnictwa Narodowego, kilkunastu członków Obozu Nar[odowo]-Radykalnego oraz około 40 komunistów. Transporty z poszczególnych województw znajdują się w drodze.

Narodowcy.

Z województw centralnych i zachodnich prze wożeni są do Berezy przeważnie narodowcy. Z Poznania skierowani zostali do Berezy dwaj działacze Obozu Narodowo-Radykalnego: Edward Bubniak i Włodzimierz Laszkiewicz. Kierownik O. N. R. w Poznaniu, adw. Howorka, na dzień przedtem został przez sąd w Poznaniu skazany na 6 miesięcy więzienia za obrazę marsz. Piłsudskiego. Duży transport narodowców odesłano do obozu izolacyjnego z województwa

białostockiego. Szczegółów narazie brak. Z Pomorza dotąd rano o godz. 5:10, wywieziono p. Pawła Hądzlika do obozu odosobnienia w Berezie Kartuskiej. P. Hądzlik jest kawalerem „Virtuti Militari”, kapitanem rezerwy i znanym działaczem na terenie miasta Chełmna i powiatu chełmińskiego. Poprzednio był prezesem Koła powiat. B.B.W.R. w Chełmnie.

Ukraińcy i Żydzi.

Z województw Małopolski Wschodniej odeszły do Berezki duże transporty Ukraińców. Z samego Lwowa i najbliższej okolicy — jak podaje IKC. — około 60 osób. Ostatnio z Warszawy skierowano do obozu izolacyjnego w Berezce jednego Żyda: Samuela Arona Kaktora.

Organizacja obozu.

Według informacji „Naprzodu”: — obóz izolacyjny w Berezce Kartuskiej mieści się w dawnych koszarach wojskowych rosyjskich. Są to olbrzymie budowle, prawie zniszczone. Mieściły one w sobie dwa pułki piechoty. Obecnie otoczone są zasiekami kolczastymi na całej przestrzeni i pilnowane przez silny oddział rezerwy policji warszawskiej. Dojście do drutów kolczastych, okalających obóz izolacyjny, jest surowo wzbronione. Dzień i noc patrole strzegą obozu”.

Słowniczek pojęć:

Według informacji „Naprzodu” – „Naprzód” było pismem Polskiej Partii Socjalistycznej

Obóz Narodowo-Radykalny – ugrupowanie prawicowe skupione wokół Jana Mosdorfa, istniejące oficjalnie od 14 kwietnia do 10 lipca 1934 roku

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Wskaż odnotowany w tekście przejaw istnienia państwowego kultu Józefa Piłsudskiego (zm. 1935 r.) jeszcze za jego życia.
2. Wskaż na co najmniej jedno podobieństwo łączące obóz w Berezce Kartuskiej z obozem w Dachau, który według części badaczy służył jako wzorzec.
3. Wymień co najmniej dwie grupy osadzonych w Miejscu Odosobnienia.
4. Czy informacje na temat obozu funkcjonowały w debacie publicznej od razu po jego utworzeniu?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. Czy istnienie obozu w takiej formie godziło w zasadę trójpodziału władzy?
2. Wykaż, że autor notatki starał się przedstawić spojrzenie różnych środowisk na kwestię istnienia obozu.
3. Czy w tekście mowa jest o przypadku osadzenia w Miejscu Odosobnienia zwolennika obozu sanacyjnego?

Wskazówki:

Notka ukazała się 12 lipca 1934 roku – a zatem w dniu oficjalnego rozpoczęcia działalności Miejsca Odosobnienia, co świadczy, iż działalność ta była przedmiotem zainteresowania opinii publicznej od samego początku. W tekście można dostrzec kilka podobieństw pomiędzy ośrodkiem internowania w Berezie Kartuskiej, a systemem obozów hitlerowskich – obecność drutów kolczastych, a także bezterminowe osadzanie więźniów na mocy decyzji administracyjnej, a nie na podstawie wyroku sądu.

Ciekawymi wzmiankami są te mówiące o osadzeniu w Berezie szefa poznańskich struktur ONR za obrazę Józefa Piłsudskiego oraz o aresztowaniu Pawła Hądzlika, który był wcześniej działaczem sanacyjnego Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (BBWR). Ponadto notka wspomina o uwięzieniu narodowców, komunistów, Żydów i Ukraińców. Co ciekawe autor korzystał ze źródeł reprezentujących różne opcje polityczne: dużo uwagi poświęcił narodowcom, ale powołał się też na socjalistyczne pismo „Naprzód”.

Literatura pomocnicza:

Knyt A., *Bereza Kartuska*, „Karta” nr 59, 2009, s. 24-67.

Śleszyński W., *Obóz odosobnienia w Berezie Kartuskiej (1934-1939)*, Białystok 2003.

Śleszyński W., *Utworzenie i funkcjonowanie obozu odosobnienia w Berezie Kartuskiej (1934-1939)*, „Dzieje Najnowsze”, 35, 2003, nr 2, s. 35-53.

Najważniejsze cezury:

17 czerwca 1934 roku – wydanie przez Prezydenta RP rozporządzenia zezwalającego na tworzenie miejsc odosobnienia

12 lipca 1934 roku – początek działalności Miejsca Odosobnienia w Berezie Kartuskiej

18 września 1939 roku – koniec działalności Miejsca Odosobnienia w Berezie Kartuskiej

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko